

Sampo Sarlin

VARHAISEN PUUTTUMISEN VALMIUDET OPPILAAN
KÄYTÖSHÄIRIÖIHIN ALAKOULUOPETTAJIEN KOKEMANA

Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelma
Hoitotyön suuntautumisvaihtoehto
2015

VARHAISEN PUUTTUMISEN VALMIUDET OPPILAAN KÄYTÖSHÄIRIÖIHIN ALAKOULUOPETTAJIEN KOKEMANA

Sarlin, Sampo
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Toukokuu 2015
Ohjaaja: Flinck, Marja
Sivumäärä: 37
Liitteitä: 3

Asiasanat: alakouluikäinen lapsi, lasten käytöshäiriöt, varhainen puuttuminen

---

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää luokanopettajien valmiuksia kohdata alakouluikäisiä lapsia, joilla on käytöshäiriö tai -häiriöitä, sekä selvittää käytössä olevien varhaisen puuttumisen malleja ja niiden käyttökelpoisuutta. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Ulvilan kaupungin sivistystoimen kanssa.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin 7-12 -vuotiaan lapsen kasvua ja kehitystä yleisellä tasolla, lasten käytöshäiriöitä ja niiden erilaisia jaotteluja sekä varhaisen puuttumisen keinoja lasten ja nuorten elämään liittyen.

Kyselylomakkeen tarkoituksena oli kartoittaa Vanhankylän koulun ja Friitalan koulun luokanopettajien tietoja varhaisesta puuttumisesta ja lasten käytöshäiriöistä. Kyselylomake koostui strukturoiduista väittämistä oppilaiden käytöshäiriöihin liittyen sekä avoimista kysymyksistä. Opettajilla oli kyselylomakkeessa mahdollisuus reflektoida nykyisin käytössä olevia varhaisen puuttumisen keinoja.

Opettajien otoskoko oli 40 opettajaa, ja kyselylomakkeeseen vastasi 22 opettajaa. Tutkimustulosten mukaan Vanhankylän ja Friitalan koulun opettajilla oli runsaasti käyttökelpoista tietoa lasten käytöshäiriöistä sekä varhaisen puuttumisen malleista. Opettajista 95% totesi opetustyön olevan vaativaa, ja 86% ei pitänyt käytöshäiriötä hyvän opetuksen esteenä. Sitä vastoin oman osaamisen arviointi osoitautui haastavaksi. Opetushenkilöstöstä 68% raportoi työnohjauksen olevan tarpeellista, ja 45% arvioi tietojensa käytöshäiriöistä olevan riittävät. Opettajat arvioivatkin tarvitsevansa lisäresursseja koululuokkiin ja lisäkoulutusta käytöshäiriöihin ja opettamiseen liittyen.

Opinnäytetyön tulokset kertovat vain Vanhankylän koulun ja Friitalan koulun varhaisen puuttumisen keinoista, eikä niitä voida yleistää muiden koulujen oppilaisiin. Kummankin alakoulun rehtorit arvioivat opinnäytetyön mielenkiintoiseksi ja kyselylomakkeen hyväksi menetelmäksi kerätä tietoja opettajilta.

EARLY INTERVENTION READINESS FOR STUDENT BEHAVIOUR DISORDERS EXPERIENCED BY PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Sarlin, Sampo

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Nursing

May 2015

Supervisor: Flinck, Marja

Number of pages: 37

Appendices: 3

Keywords: primary school aged child, child behavior disorders, early intervention

---

The purpose of this thesis was to discover class teachers' readiness for facing behavior disorders of primary school aged children and to find information about currently used means of early intervention. The thesis was made in co-operation with municipal educational administration of Ulvila.

Normal 7-12-aged child growth in general, different child behavior disorders and means of early intervention in childhood and youth were handled in the theoretical part of this thesis.

The purpose of the question form was to chart class teachers' information about early intervention and child behavior disorders in Vanhakylä primary school and Friitala primary school. The question form consisted of structured claims about students' behavior disorders and open ended questions. Teachers were given a possibility to evaluate the currently used means of early intervention in the question form.

In total 22 of 40 teachers answered the question form. According to results the teachers in Vanhakylä school and Friitala school had lots of useful information about child behavior disorders and means of early intervention. Of all replied teachers, 95% answered it was challenging to teach a child with a behavioral disorder, whereas 86% thought that a behavioral disorder shouldn't matter in getting good education. However, it was considered hard to assess one's own abilities. Of all replied teachers, 68% reported supervision of work to be useful. On the other hand, 45% of teachers estimated their information sufficient on behavior disorders. The teachers reported they'd need not only more teachers, classroom assistants and material to work with in classrooms, but also further education in behavior disorders and teaching.

The results of this thesis cannot be generalized with other school students, because it describes the means of early intervention only in Vanhakylä school and Friitala school. The principals of both schools told the thesis was interesting and the question form a good method in gathering information from teachers.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TARKOITUS JA TAVOITTEET	7
3	KESKEISET KÄSITTEET	7
3.1	Alakouluikäinen lapsi	7
3.1.1	7-8 -vuotias lapsi	8
3.1.2	9-10 -vuotias lapsi	10
3.1.3	11-12 -vuotias lapsi	11
3.2	Lasten käytöshäiriöt	12
3.2.1	Perheensisäinen käytöshäiriö	14
3.2.2	Epäsosiaalinen käytöshäiriö	14
3.2.3	Sosiaalinen käytöshäiriö	15
3.2.4	Uhmakkuushäiriö	15
3.3	Varhainen puuttuminen	16
3.3.1	Varhainen puuttuminen ja lapset	16
3.3.2	Varhainen puuttuminen ja nuoret	17
4	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	19
5	KOHDEJOUKKO JA TUTKIMUSMENETELMÄ	20
6	TULOKSET	20
6.1	Taustamuuttajat	21
6.1.1	Ikä	21
6.1.2	Sukupuoli	21
6.1.3	Kokemus opetustyöstä	22
6.2	Opettajana toimiminen	22
6.2.1	Käytöshäiriöisen lapsen kohtaaminen	22

6.2.2	Käytöshäiriöisen lapsen opettaminen	24
6.2.3	Oman osaamisen arviointi	26
6.2.4	Käytöshäiriöisen lapsen oireilun tunnistaminen	28
6.2.5	Lisätiedon tarve	31
6.3	Avoimet kysymykset	33
6.3.1	Varhainen puuttuminen käytännössä	33
6.3.2	Varhaisen puuttumisen keinot koulussa.....	34
6.3.3	Varhaisen puuttumisen mallien käyttökelpoisuus.....	34
6.4	Korrelaatiot.....	35
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	36

1 JOHDANTO

Erilaiset lasten käytöshäiriöt ovat yleistyneet viime vuosien aikana runsaasti. Ne voivat pahimmillaan aiheuttaa lapselle merkittävää sosiaalista, psyykkistä ja yhteiskunnallista haittaa, joka ei välttämättä lopu koulun jälkeen (Ritakallio, Kalliala-Heino, Pelkonen & Marttunen 2003, 1752). On erittäin tärkeää, että lasten kanssa töitä tekevällä henkilöstöllä olisi riittävät valmiudet puuttua varhain käytöshäiriöiden tunnusmerkkeihin. Käytöshäiriöitä on kuitenkin erilaisia, ja niiden syntyyn voivat vaikuttaa erilaiset fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tekijät. (Tetri 2009, 6.) Fyysisiä tekijöitä ovat esimerkiksi unenpuute (Kantonen & Kärkkäinen 2011, 13) sekä poissaolot (MLL:n www-sivut 2014). Psyykkisiin ja sosiaalisiin tekijöihin kuuluvat esimerkiksi ahdistuneisuus, passiivisuus, aggressiivisuus ja heikentyneet sosiaaliset taidot (Tetri 2009, 10).

Käytöshäiriöistä ei ole kovin paljon tilastollista ja tutkittua tietoa (Kantonen & Kärkkäinen 2011, 67), mutta siihen johtavien tekijöiden yleistymisen kertoo myös käytöshäiriöiden lisääntymisestä. Lisäksi opetushallituksen vuonna 2008 tehdyn tutkimuksen mukaan (2009, 11) suomalaisista kouluista 20% ilmoitti oppilaan uhanneen opettajaa väkivallalla. Kouluista 13% ilmoitti, että oppilas oli vahingoittanut opettajaa, ja 4% kouluista ilmoitti, että opettaja oli kiusannut oppilasta. Pommiuhan tai muun vastaavan oli kokenut kouluista 6%. (Opetushallitus 2009, 11.)

Varhainen puuttuminen on eräs keino hoitaa poikkeavuuksia. Siihen kuuluvat monet konkreettiset, joskus pieneltäkin tuntuvat asiat, kuten hyvä luokkailmapiiri ja opettajan esimerkki (Tetri 2009, 7). Varhainen puuttuminen vähentää pitkällä tähtäimellä yhteiskunnallisia menoja ja on hyvin mahdollista, että lapsen oma mielialakin koulussa kohenee.

2 TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää luokanopettajien valmiuksia kohdata alakouluikäisiä lapsia, joilla on käytöshäiriö tai –häiriöitä, sekä selvittää opettajien kykyä varhaiseen puuttumiseen. Opinnäytetyö tehdään kahden Ulvilan peruskoulun – Friitalan koulun ja Vanhankylän koulun – opettajille, jotka opettavat alakoululaisia. Työssä lähetetään alakoululaisten opettajille kyselylomake.

Tavoitteina tässä opinnäytetyössä ovat:

1. Avata käytöshäiriön ja varhaisen puuttumisen käsitteitä teorian ja tutkitun tiedon valossa
2. Selvittää Ulvilan kahden alakoulun luokanopettajien valmiuksia lasten käytöshäiriön varhaiseen puuttumiseen

Keskeisiä käsitteitä tässä opinnäytetyössä ovat; alakouluikäinen lapsi, lasten käytöshäiriöt, varhainen puuttuminen.

3 KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Alakouluikäinen lapsi

Lapsen oppivelvollisuus alkaa, kun hän täyttää seitsemän vuotta ja päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu. Perusopetuksen oppimäärä on laajuudeltaan yhdeksänvuotinen. Oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. (Perusopetuslaki 628/1998.) Suomessa alakouluikäisten asema on hyvin turvattu – Lastensuojelulaki (417/2007, 9§) velvoittaa kunnat järjestämään koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin sekä kehityksen tueksi.

Alakouluikäisellä lapsella tarkoitetaan peruskoulun luokka-asteilla 1.-6. opiskelevia lapsia. Alakoululainen on siis noin 7-12-vuotias. Yleensä tämän ikäinen lapsi on kiinnostunut ympäristöstään, tasapainoinen ja aktiivinen (Salo 2013, 7). Hän elää lapsuuden keskivaihetta, johon kuuluu monia fyysisiä ja psyykkisiä kehityskuvioita. Näkyvin fyysinen kehitys on nopea kasvaminen, johon liittyy liikunnan kehittyminen sekä kehonkuvan hahmottaminen. Psyykkinen kehitys kulkee lähes poikkeuksetta fyysisen kehityksen tahdissa, koska psyykkisen kehityksen oleellisena osana on minäkuvan kehittyminen. Käsitykset omista mahdollisuuksista ja rajoista ovat harvoin järkkäviä. (Vilo 2011, 8.)

Onnistumisen ja epäonnistumisen kokemukset ovat tärkeitä erityisesti 7-9-vuotiaille. Niiden avulla lapsi oppii käsittelemään elämässä väistämättömiä pettymyksiä ja tuntemaan itseään. (MLL:n www-sivut 2014.) Kavereiden ja ystävien merkitys kasvaa huomattavasti, ja heidän palautteellaan on suurempi merkitys kuin aikaisemmin (Salo 2013, 7). Positiivisen luokkailmapiirin onkin todettu tukevan psyykkistä kehitystä ja mielenterveyden tasapainoa (Tetri 2009, 12). Vastaavan kaltaisella sosiaalisen havaitsemisen kehittymisellä ja myönteisen minäkuvan kehittymisellä on suojaava vaikutus mahdollisia myöhempiä käytösongelmia vastaan (Salo 2013, 7).

3.1.1 7-8 -vuotias lapsi

Oppivelvollisuus alkaa Suomessa 7-vuotiaana, joten koulunsa aloittavista suurin osa on seitsemänvuotiaita lapsia. Koulun aloittaminen on suuri muutos sekä lapselle että perheelle. Se hallitseekin suurimmaksi osaksi perheen arkielämää, ja saa vanhemmat mahdollisesti miettimään, onko lapsi tarpeeksi kypsä kouluun. Tutkimusten mukaan lapset ovat kuitenkin valmiita kohtaamaan koulunkäynnin ja sen mukana tulevat haasteet, huolimatta siitä, että lapset ovat taustoiltaan, kehitykseltään ja taidoiltaan hyvinkin erilaisia (Vilo 2011, 9). Lapsesta kasvaa hyvin nopeasti vanhempien silmissä selviytyjä, vaikka kaikista tarpeista oli vielä hetki sitten huolehdittava. Lapsi voi kuitenkin olla ajoittain vanhempiin takertuva ja uhmakas koetellessaan itsenäisyytensä rajoja. Hän voi myös tarvita uusissa haasteissaan erityistä tukea. (MLL:n www-sivut 2014.)

Lapsi kasvaa fyysisesti nopeaan tahtiin. Tästä syystä hän ei välttämättä tunne omaa kehoaan, ja kehonhallinta vaikeutuu. Fyysistä kömpelyyttä ja epävarmuutta voi esiintyä lapsen liikkeissä, mikä aiheuttaa epäonnistumisen ja kiukun tunteita. Nämä tunteet ja tieto siitä, että on kuitenkin iso koululainen, aiheuttavat usein myös ristiriitaisia tunteita. (Salo 2013, 8.) Päivän tapahtumat koulussa saattavat valvottaa iltaisin, kun mielikuvitus pääsee valloilleen. Yöllä voi näistä syistä esiintyä painajaisunia. Nopea kasvu ja kehitys vaativat lepoa ja rauhaa, mutta toisaalta motorinen levottomuus saa aikaan tarpeen purkaa energiaa ja lihasjännitystä (Vilo 2011, 8). Lapsi onkin tässä iässä liikunnallisesti aktiivinen ja taitava - hän kiipeilee, juoksee, pyöräilee, hyppii, pomppii sekä opettelee uimaan, hiihtämään ja luistelemaan. Usein ollaan myös huimapäisiä ja uhkarohkeita. Vapaa leikki ja oma touhuilu ovat muiden liikuntamuotojen ohella yhä tärkeitä. (MLL:n www-sivut 2014.)

Psyykkiseltä kehitykseltään 7-8 -vuotias lapsi on vielä melko tasapainoton. Tasapainoinen ja suopea lapsi saattaa yhtäkkiä muistuttaa pientä murrosikäistä ailahtelevan mielensä puolesta - hänestä voi tulla uhmakas ja hankala. Tästä huolimatta lapsi kaipaa rakkautta, rutiineja ja selkeitä rajoja. Paras tapa osoittaa lapselle oikea suunta, ja samalla auttaa häntä, on kiitos ja kannustus. (Vilo 2011, 8.) Hän etsii rajojaan ja itsenäistyy hiljalleen vanhemmistaan. Lapsi harjoittelee tässä vaiheessa myös sääntöleikkejä, joustamista ja sopimista. Häviäminen voi tosin olla hankalaa (MLL:n www-sivut 2014). Kavereiden kanssa syntyy herkästi riitoja, mutta ne sovitaan helposti. Samalla lapsi pohtii asioiden syitä ja seurauksia. (Salo 2013, 8.) Mielikuvitus toimii vilkkaasti, ja lapsi kuvittelee voivansa vaikuttaa asioihin omilla tunteillaan ja ajatuksillaan. Todellisuus ja mielikuvitus punoutuvat herkästi toisiinsa (Vilo 2011, 8).

Lapsi alkaa tässä kehityksensä vaiheessa myös irtaantua hiljalleen omista vanhemmistaan. Hän tarkkailee aktiivisesti muita toimijoita ympärillään ja huomaa, etteivät aikuiset ole kaikkivoipia ja erehtymättömiä. Kriittisen ajattelun kehittyminen onkin tärkeä sosiaalisen kehityksen piirre. (Vilo 2011, 10.) Vaikka lapsi tietää yhteiset pelisäännöt ja omat rajansa, hän haluaa haastaa ne ja olla tottelematon. Tästä syystä esimerkiksi koulussa sosiaaliseen ryhmään kuuluminen on tärkeä henkisen hyvinvoinnin lähde. Kun lapsi on vuorovaikutuksessa muiden ryhmään

kuuluvien kanssa, hän opettelee huomioimaan myös heidän tarpeitaan ja tunteitaan. Sitä kautta lapsi oppii myös uusia toimintamalleja ja -tapoja, jotka puolestaan lisäävät perusturvallisuustunteen kasvamista. (Salo 2013, 8.)

3.1.2 9-10 -vuotias lapsi

Lapsi elää 9-10 -vuotiaana lapsuutensa yleensä seesteisintä aikaa. Koulun aloittamisesta aiheutunut jännitys on kaikonnut, ja nuoruuden tunnekuohut ovat vasta edessä. Myös vanhemmat voivat kokea suhteen lapsensa kanssa tasapainoisemmaksi. (MLL:n www-sivut 2014.) Lapsi on yleensä sekä fyysisesti että psyykkisesti elinvoimainen, eikä hän enää tarvitse jatkuvaa hoitoa ja valvontaa (Vilo 2011, 10).

Tälle iälle tyypillistä on fyysisen pituuskasvun vähittäinen hidastuminen. Lapsen yleisilme vahvistuu ja vankistuu. Hiljalleen voi myös ilmaantua esipuberteettiin liittyviä tekijöitä: tyttöjen rintarauhaset alkavat kasvaa, poikien hienhaju saattaa korostua, ja sekä tytöillä että pojilla karvoitus alkaa lisääntyä. (Salo 2013, 9.) Pojille tyypillistä noin 9-vuotiaana on omin voimiin tutustuminen nyrkkeilyllä ja painilla, kun taas tytöt ottavat toisistaan mittaa esimerkiksi keräilyharrastuksilla ja kielellisin keinoin. Lapsi haluaa voittaa pelkonsa ja fyysisen arkuutensa ja toteuttaa itseään uhkarohkein ottein. Koska minäkuva ei kuitenkaan ole vielä täysin kehittynyt, lapsi on altis tapaturmille ja tarvitsee aikuiselta rajoja ja mallia. (Vilo 2011, 11.)

Psyykkiseltä kehitykseltään 9-10 -vuotias lähestyy esipuberteettia hieman nopeammin kuin fyysiseltä kehitykseltään. Käytöksessä saattaa ilmetä tyypillisiä siihen viittaavia merkkejä, kuten uhmakkuutta, kömpelyyttä, sovittujen asioiden unohtelua, herkkyyttä ja yleistä rauhattomuutta. (MLL:n www-sivut 2014.) Niiden myötä myös yksilöllisyyden tunne vahvistuu, ja lapsi haluaa tuoda omia mielipiteitään ja näkemyksiään ilmi muille. Yleensä kohteena ovat auktoriteetit, kuten koulu ja vanhemmat. Lapsi tarkastelee niiden sääntöjä ja yleisiä normeja sekä saattaa pyrkiä muuttamaan niitä. Kuitenkin, sopusuhtaisesti sääntöjen kyseenalaistamisen kanssa, alemmille ikäluokille tyypillinen minäkeskeisyys vähenee. Tämä puoles-

taan johtaa siihen, että lapsi osaa ottaa myös muiden mielipiteet huomioon ja ymmärtää paremmin syy-seuraus -suhteita. (Vilo 2011, 11.) Äärimmäisyydet kiinnostavat lasta, ja niiden avulla maailmankuva avartuu ja aikakäsitys laajenee. Lapsen kehityksen kannalta tässä vaiheessa on tärkeää, että hän saa hallinnan kokemuksia ja positiivista palautetta oppimisen ja onnistumisten kautta. (Salo 2013, 9.)

Lapset arvostavat sitä, että aikuiset ottavat heidän mielipiteensä huomioon ja haluavat pohtia asioita heidän kanssaan. Kavereiden ja aikuisten kanssa kontaktin saaminen on heille tärkeää. Se, miten hän selviää vuorovaikutuksesta ikätovereidensa kanssa, vaikuttaa erityisen suuresti itsetunnon kehittymiseen. (Vilo 2011, 11-12.) Jos hänet otetaan huomioon tasavertaisena ryhmän jäsenenä, pönkittää se hänen itsetuntoaan ja minäkuvaa. Koulussa lapsi loukkaantuu helposti, jos häneen kohdistuu kiusaamista (Salo 2013, 9). Tytöt ja pojat leikkivät usein omissa ryhmissään, joissa pojat arvostelevat tyttöjä ja tytöt poikia (MLL:n www-sivut 2014).

3.1.3 11-12 -vuotias lapsi

9-12 -vuotiaana lapsilla alkaa tyypillisesti esipuberteetti eli varhaisnuoruuden vaihe ennen murrosikää. Poikien esimurrosikä alkaa pari vuotta myöhemmin. (Vilo 2011, 12.) Lapsi elää lapsuutensa viimeisiä vuosia, ja niitä värittää jokaisella yksilöllinen kehitys – kun yksi haaveilee jo moposta, toinen voi leikkiä vielä pikkuautoilla. Esimurrosikä on hiljalleen tapahtuvaa irroittautumista lapsuudesta tietyiltä osin, mikä on luonnollisesti valtava muutos. (MLL:n www-sivut 2014.)

Murrosikään liittyvä nopea fyysinen kasvu alkaa jo 11-12 –vuotiaana. Raajat kasvavat vartaloon nähden rajusti, minkä vuoksi saattaa esiintyä kömpelyyttä sekä hämmennyksen ja epävarmuuden tunnetta. Lapsi saattaa kokea tämänkaltaiset erilaiset kehitykseen liittyvät poikkeamat häpeällisiksi, koska hän vertailee itseään aktiivisesti ikätovereihinsa. (Vilo 2011, 12.) Lisäksi kehossa tapahtuvat hormonaaliset muutokset saattavat aiheuttaa mielialan nopeitakin vaihteluita, jotka hämmentävät sekä lasta että vanhempia (MLL:n www-sivut 2014). Seksuaalisuuteen liittyvät tunteet, seksuaalinen identiteetti ja vastakkainen sukupuoli alkavat

kiinnostaa sukupuolisen kypsymisen myötä. Tässä vaiheessa on erittäin tärkeää, että tytön isä arvostaa tämän naisellisuutta ja pojan äiti miehisyyttä. (Vilo 2011, 12-13.)

Kehonkuvan erilaiset muutokset - sekä nopeat että hitaat muutokset - voivat aiheuttaa ahdistuksen ja epävarmuuden tunteita (Salo 2013, 10). Nuori tarvitseekin aikaa sopeutuakseen näihin muutoksiin. Lapsen ajatusmaailmassa tapahtuu kehitystä käsitteellisempään eli abstraktimpaan suuntaan. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi kykenee ja pyrkii yhä paremmin loogiseen ajatteluun sekä syy-seuraus -suhteiden pohtimiseen. Hän myös väittelee mielellään ja hänellä voi olla hyvinkin vahvoja mielipiteitä erilaisista asioista. (Vilo 2011, 13.) Vaikka kommunikaatio lapsen kanssa voikin tässä kehityksen vaiheessa tuntua hankalalta, vanhempien on tärkeää säilyttää yhteys lapseensa. Jos he vetäytyvät, syntyy tyhjiö, jonka lapsen kaverit täyttävät nopeasti. Tällöin lapsi siirtyy liian nopeasti nuoruuteen, ja lapsen henkinen kasvu jää kesken. (MLL:n www-sivut 2014.) Lasta ei tulisi kuitenkaan tässä kehitysvaiheessa kohdella enää pikkulapsena, vaan lisätä hänelle vastuuta. Aikuinen on kuitenkin se, joka asettaa toiminnalle rajat (Vilo 2011, 13).

Lapsi irtaantuu kodistaan yhä enemmän, ja hän voi jopa suivaantua, jos vanhemmat puuttuvat hänen asioihinsa. Yhteenkuuluvuuden tunne ikätovereiden kanssa lisääntyy, ja lapsi peilaa toimintaansa ja minuuttaan enemmän heidän kauttaan kuin vanhempiensa kautta. Voi olla, ettei lapsi halua osallistua perheen yhteisiin menoihin, vaan olisi mieluummin yksin tai ottaisi kaverin mukaan esimerkiksi mökille. (Vilo 2011, 13.) Lapsi testaa tätä kautta vanhempiaan kysymällä itseltään kysymyksiä: ”Hyväksyvätkö vanhempani minut sellaisena kuin olen?” ja ”Pitävätkö nämä säännöt yhä?” Hän tarvitsee kuitenkin tiukkoja ja selkeitä rajoja, jotta hän tuntisi olonsa turvalliseksi ja rakastetuksi.

3.2 Lasten käytöshäiriöt

Lasten käytöshäiriöllä tarkoitetaan jatkuvaa ja toistuvaa muiden oikeuksia rikkovaa käyttäytymismallia. Muiden oikeuksien lisäksi käytöshäiriöinen lapsi murtaa muiden lasten kehityksen kannalta tärkeitä sosiaalisia normeja. (Lehto-Salo &

Marttunen 2008.) Lapsilla käytöshäiriö ilmenee usein aggressiivisuutena muita lapsia, aikuisia tai eläimiä kohtaan sekä joko suvussa kulkevana tai varhaislapsuuden kehityksen aikaan liittyvinä neuropsykologisina ongelmina. Tunnusomaisia aggressiivisuuden piirteitä alakouluikäisillä ovat uhkailu tai pelottelu sekä tappeleiden aloittaminen. Aggressiivisuuden lisäksi käytöshäiriö oireilee muiden omaisuuden tahallisen tuhoamisen, toistuvana valehteluna ja sääntöjen rikkomisena. (Huttunen 2012.) Kouluelämässä on tärkeää huomata, että yleensä poikien käytöshäiriö alkaa jo lapsena, kun taas tytöillä käytöshäiriö ilmenee todennäköisemmin nuoruusiässä (Lehto-Salo & Marttunen 2008, 4431). On myös otettava huomioon, että käytöshäiriö osataan erottaa lapsille tavanomaisesta vallattomuudesta ja suhteutetaan hänen omaan kehitysasteeseensa. Esimerkiksi kiukunpuuskat taa-
peroi-
käsillä eivät riitä käytöshäiriödiagnoosin antamiseen. (Terveystieteen www-sivut 2014.)

Käytöshäiriöiden etiologia ei ole yksiselitteinen. Yksittäiset riskitekijät eivät selitä käytöshäiriön syntymistä, vaan hoitovalintojen taustalla on laaja-alainen arvio. Myös lapsen yksilölliset ominaisuudet ja ympäristön vuorovaikutus ovat oleellisessa asemassa. Riskitekijöihin kuuluvat mm. perintötekijät, traumat ja hylkäämiskokemukset, turvattomuus, krooniset sairaudet sekä vanhemmuuden ongelmat. Erityisesti vanhemmuuden ongelmista esille nousevat johdonmukaisuuden, ennakoitavuuden ja rajojen asettamiseen liittyvät ongelmat. (Luoma 2007.) Useita tekijöitä ja niiden vaikutuksia käytöshäiriöiden syntyyn punnitaan aika ajoin. Esimerkiksi lapsen alhaista sykettä on esitetty erääksi riskitekijäksi, koska se heijastaa pelotonta sekä ärsykeitä hakevaa temperamenttia (Aronen 2012).

Käytöshäiriöstä kuvataan yleensä kolmea eri ulottuvuutta, jotka ovat hyperaktiivisuus, tunnehäiriöt ja käytöshäiriön vakavuus. Lievemmat käytöshäiriöt voivat korjaantua itsestään, erityisesti jos kyseessä on stressireaktio johonkin, mitä tapahtuu perheen sisällä tai ympäristössä. Monet vakavammat käytöshäiriöt ovat puolestaan asteittain pahenevia ja itsepäisiä. (Huttunen 2012.) ICD-10 – luokituksissa käytöshäiriöiden alaluokkiin kuuluvat perheensisäinen käytöshäiriö, epäsosiaalinen ja sosiaalinen käytöshäiriö, uhmakkuushäiriö, muu käytöshäiriö sekä määrittämätön käytöshäiriö (Terveystieteen www-sivut 2014).

3.2.1 Perheensisäinen käytöshäiriö

Perheensisäisessä käytöshäiriössä lapsen käytöshäiriö rajoittuu perheen sisälle ja kohdistuu usein yhteen tai kahteen läheiseen henkilöön. Vahva tilannesidonnaisuus tekee perheensisäisistä käytöshäiriöistä erityisiä. Useimmiten tilanne saa alkunsa perhetilanteesta, jossa lapsen suhteessa perheenjäseneseen tai -jäseniin on merkittäviä häiriöitä. Esimerkiksi konflikti juuri perheeseen saapuneen äiti- tai isäpuolen kanssa voi laukaista käytöshäiriön. Erityistä on myös se, ettei lapsen käytöshäiriö heijastu perheen ulkopuolelle. Lapsen muut sosiaaliset suhteet muiden aikuisten ja lasten kanssa ovat normaaleja. (Terveysportin www-sivut 2014.) Mikäli negatiiviset vuorovaikutustilanteet jatkuvat perheen sisällä, käytöshäiriöiden ongelmiin voi olla vaikeaa puuttua hoidollisesti. Usein sellaisissa tilanteissa negatiivista käytöstä palkitaan huomiolla. (Aronen 2012.) Ennusteeltaan perheensisäiset käytöshäiriöt voivat olla ennusteltaan laaja-alaisia käytöshäiriöitä parempia (Terveysportin www-sivut 2014).

3.2.2 Epäsosiaalinen käytöshäiriö

Epäsosiaaliselle käytöshäiriölle ominaista ovat jatkuva epäsosiaalinen tai hyökkäävä käytös sekä huomattavan huonot suhteet ikätovereihin. Huonot suhteet ilmenevät eri tavoin, kuten eristäytymisenä ja epäsuosioon joutumisena. Kestäviä ja läheisiä ystävyys-suhteita ei ole, ja integraatio vertaisryhmään on puutteellista. Myös lapsi-aikuisen suhteet voivat olla epäsuosivia ja katkeria, jopa vihamielisiä. (Terveysportin www-sivut 2014.) Yleensä epäsosiaaliseen käytöshäiriöön liitetään kielelliset vaikeudet, joiden vuoksi esimerkiksi aggression sanoittaminen tai ohjeiden ymmärtäminen on vaikeaa (Aronen 2012). Epäsosiaalinen käytöshäiriö voi esiintyä monissa eri tilanteissa, mutta yleensä herkimmin koulussa. Yleisesti ottaen puhutaan epäsosiaalisesta käytöshäiriöstä, jos vertaisryhmää sekä läheisiä lapsi-lapsi suhteita ei ole, ja käytöshäiriölle tyypillistä toimintaa esiintyy eniten eikotitilanteissa. (Terveysportin www-sivut 2014.)

3.2.3 Sosiaalinen käytöshäiriö

Sosiaalinen käytöshäiriö eroaa muista käytöshäiriöistä siten, että lapsella on tarpeeksi kestäviä ja läheisiä ihmissuhteita ikätovereihin, mutta lapsi käyttäytyy ryhmässään epäsosiaalisesti tai hyökkäävästi. Tämä vertaisryhmä voi muodostua lapsista tai nuorista, jotka ovat mukana rikollisessa tai epäsosiaalisessa toiminnassa. Ryhmä voi olla myös sosiaalinen, hyvätapainen ja hyvin toimiva, mutta lapsen epäsosiaalinen ja hyökkäävä toiminta tapahtuu ryhmän ulkopuolella. Auktoriteettiasemassa oleviin aikuisiin suhteet ovat huonot, mutta muihin aikuisiin voi syntyä hyviä suhteita. (Terveysportin www-sivut 2014.) Tavallisesti sosiaaliseen käytöshäiriöön kuuluvat myös tunteiden säätelyn vaikeudet ja aistiyliherkkyydet. Lapsi ei myöskään ahdistu rangaistuksista tai koe sosiaalista ahdistusta siitä, että on tehnyt väärin. Tällöin sosiaaliset oppimisivihjeet eivät toimi normaalisti, ja niiden kehittämisessä erityisen suuri merkitys on koululla ja kodilla. Positiivisen palautteen avulla lasta rohkaistaan sosiaalisesti hyväksyttävään käytökseen. (Aronen 2012.)

3.2.4 Uhmakkuushäiriö

Uhmakkuushäiriölle tyypillisiä oireita esiintyy monissa muissa käytöshäiriöiden alaluokissa, mutta uhmakkuushäiriön muista alaluokista erottaa kriminalisoitavan käytöksen puuttuminen. Lisäksi muiden perusoikeuksia ei ole rikottu esimerkiksi varastamisella, kiusaamisella, pahoinpitelyllä tai omaisuuden tuhoamisella. Monet tutkijat ovat näiden asioiden vuoksi sitä mieltä, että uhmakkuushäiriö on käytöshäiriöiden lieväasteinen muoto eikä erityyppinen häiriö. (Terveysportin www-sivut 2014.) On mahdollista, että uhmakkuushäiriö edeltää muita käytöshäiriöitä. Yleensä sitä esiintyy nuoremmilla, alle 10-vuotiailla lapsilla. (Aronen 2012; Luoma 2007.) Uhmakkuushäiriöstä kärsivät lapset uhmaavat usein ja aktiivisesti aikuisten asettamia sääntöjä ja normeja. He ärsyyntyvät yleensä helposti, aloittavat yhteenoton provosoimalla muita ja menettävät malttinsa. Tällöin uhmakkuushäiriöstä kärsivällä ilmenee auktoriteettivastaisuutta, yhteistyökyvyttömyyttä ja huomattavaa töykeyttä. Toiminta kohdistuu usein henkilöihin, jotka ovat päivit-

täisessä vuorovaikutuksessa lapsen kanssa ja tuntevat hänet hyvin. (Terveysportin www-sivut 2014.)

3.3 Varhainen puuttuminen

Varhaisen puuttumisen käsite on moniselitteinen ja -ulotteinen. Käsite kattaa laajan alueen oppimisvaikeuksien oireiden varhaisesta tunnistamisesta ikäihmisten syrjäytymisen huomioimiseen. Yhteistä kaikille niille on kuitenkin se, että varhainen puuttuminen perustuu omaan huoleen ja sen puheeksiottamiseen. Myönteisessä hengessä käytävä vuoropuhelu kaikkien osallisten kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Varhainen puuttuminen voidaankin nähdä varhaisena vastuunottamisena omista toimista toisen tukemiseksi. Sen avulla voidaan tarjota ja aloittaa tukitoimia ajoissa sekä tarvittaessa järjestää hoitokäyntejä ja tutkimuksia. (Varhaisen puuttumisen www-sivut 2014.)

3.3.1 Varhainen puuttuminen ja lapset

Lasten kanssa työskennellessä varhaisella tuella ja puuttumisella tarkoitetaan lähinnä työskentelytapaa, jonka avulla lapsen ja perheen mahdolliset ongelmat havaitaan mahdollisimman varhain (Malin 2012). Tällä tavoin pyritään siihen, että lapset ja hänen vanhempansa saavat tukea oikea-aikaisesti ja oikeassa muodossa. Tuen turvaaminen ehkäisee ongelmien syvenemistä. (Erityisen tuen www-sivut 2011.)

Lapseen itseensä vaikuttaviksi ongelmiksi voidaan luokitella kaikki osa-alueet, jotka vaikuttavat negatiivisesti lapsen käytökseen. Ongelmia voi ilmetä kotona tai ystävien seurassa ja ne voivat ilmetä eri keinoin, esimerkiksi kapinointina auktoriteetteja vastaan. (Aronen 2012.) Koulussa varhainen puuttuminen, jolla näitä ongelmia pyritään ehkäisemään, sisältää esimerkiksi mahdollisuuden koulukuraattori- ja oppilashuoltoihin. Lastensuojelulain (417/2007, 3§) mukaan jokaisella lapsella on oikeus saada oppilashuoltoa koulussaan. Koulukuraattori keskittyy lapsen voimavarojen lisäämiseen jäsentämällä hänen tilanteensa ja etsii myönteisiä ratkaisuja tilanteen laukaisemiseksi. Tavoitteena koulukuraattoritoiminnalla on tukea lapsen

koulunkäyntiä, edistää hänen hyvinvointiaan ja varmistaa myönteisen kokonaiskehityksen tukeminen. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2012.)

Perheen ongelmat kulkevat yleensä rinnakkain lapsen kohdistuvien paineiden kanssa ja tukevat toinen toisiaan. Yleensä lapsen oireilu syntyy kuitenkin perheen sisäisistä konflikteista, joita lapsi ei ole vielä tarpeeksi kypsä käsittelemään rationaalisesti. Perheessä ongelmat ilmenevät, ja yleensä myös alkavat, esimerkiksi tilanteissa, joissa perhesuhteet muuttuvat. Erotilanne ja isäpuolen saapuminen perheeseen esimerkkejä näistä tilanteista. (Malin 2012.) Lapsen iästä riippuen perhetyö määrittyy lastensuojelulain mukaan ehkäiseväksi lastensuojeluksi poikkeuksetta, kun lapsi ei ole lastensuojelun asiakas (Lastensuojelulaki 417/2007, 3§). Perhetyössä perhettä autetaan kokonaisuutena ja kokonaisvaltaisesti. Suunnitelmallisuus ja pitkäjänteisyys ovat perhetyölle tyypillisiä ominaisuuksia. Kokonaisuutena perheen huomioon ottaminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei yksilöllisiin tarpeisiin puututa. Perhetyötä toteutetaan perheen tarpeista riippuen esimerkiksi tukemalla vanhemmuutta ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistamalla kodin arjen ja arkirutiinien hallintaa. Tavoitteena on avustaa perhettä pärjäämään jokapäiväisissä tilanteissa ja vahvistaa perheen sisäisiä voimavaroja. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2012.)

Osa lapsen ja perheen oireista voi olla osittain piileviä, joten niiden tunnistaminen voi olla haastavaa. Piilevät oireet eivät välttämättä näy kuin tietyissä sosiaalisissa tilanteissa, kotona tai koulussa. (Tetri 2009, 12) Tämän vuoksi koulun ja kodin välisen kommunikoinnin on hyvä olla aukotonta. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö varmistaa sen, että lapsen mielipide hänen elämäänsä koskevissa asioissa tulee esiin ja että lapsi tulee kuulluksi (Malin 2012). Lisäksi lapsi saa kaivattua palautetta omasta työskentelystään ja oppii hahmottamaan oman osansa ryhmän jäsenenä (Erityisen tuen www-sivut 2011).

3.3.2 Varhainen puuttuminen ja nuoret

Nuorten tapauksessa varhaisen puuttumisen voi jakaa nuoreen itseensä kohdistuvien ongelmien varhaiseen havainnoimiseen sekä niihin solmukohtiin, jotka käsit-

tävät lasten tapaan myös koko perheen (Erityisen tuen www-sivut 2011). Tuen tarve voi ilmaantua missä tahansa vaiheessa nuoren elämänvaihetta. Nuoresta riippuen tarve voi olla helposti havaittavissa tai kätkeytyä nuoren sisimpään. Tämän vuoksi varhainen tunnistaminen on tärkeää. Siihen kuuluvat kaikki toiminnot, joilla pyritään estämään esimerkiksi mielenterveyshäiriöiden syntyminen, havaitsemaan ne ajoissa sekä estämään niiden paheneminen hoidolla. Tässä yhteydessä puhutaankin usein ammattikielessä primääri-, sekundaari- ja tertiäripreventionista. (Tetri 2009, 9.)

Nuoriin kohdistuviin ongelmiin kuuluu joitakin erityispiirteitä lasten ongelmiin verrattuna. Puberteetti muovaa lasta nuoreksi, ja siihen kuuluvia normaalia uhmakkuutta ja rajojen hakemista itsessään ei kuuluisi lukea nuoriin kohdistuviksi riskeiksi. Sen mukanaan tuoma sosiaalinen paine voi puolestaan altistaa ongelmien synnylle. (Huttunen 2012.) Esimerkiksi yhtäkkisesti lisääntynyt runsas ja säännöllinen päihteidenkäyttö sekä rikoskierteeseen ajautuminen ovat näitä ongelmia, joihin pyritään mahdollisimman nopeasti puuttumaan ennaltaehkäisevästi. (Ritakallio ym. 2003, 1751.) Lastensuojelulain (417/2007, 9§) mukaan oppilaitoksessa olevalla nuorella on aina oltava mahdollisuus koulukuraattorin tai –psykologin tarjoamiin palveluihin, mikäli hän kokee sen tarpeelliseksi. Mikäli nuori on jäänyt koulutuksen ulkopuolelle peruskoulun jälkeen, hänen on paljon vaikeampaa hankkia apua (Malin 2012). Tällöin perheen osuus nousee huomattavan suureksi.

Myös perheeseen ja yhteiskuntaan kohdistuu yleensä nuoren käytöshäiriön myötä negatiivinen vaikutus. Vanhempia ja muita auktoriteetteja vahvasti vastaan kamppailu kuormittaa heitä. Sitä kautta kuluvat myös yhteiskunnan resurssit: 28 ikävuoteen mennessä oireileva nuori on kuluttanut yhteiskunnan resursseja kymmenen kertaa enemmän oireettomaan nuoreen verrattuna. (Ritakallio ym. 2003, 1752.) Varhainen puuttuminen näihin ongelmakohtiin estää oireiden pahentumisen ja kroonistumisen. Joillakin tavoilla pyritään ehkäisemään erityisen varhain primääripreventiona nuorten käytöshäiriöoireiluna, kuten tukemalla riskiäitejä raskauden ja varhaislapsuuden aikana (Ritakallio ym. 2003, 1753). Nuorisolain (72/2006, 1§) tavoitteena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä sekä vahvistaa nuoren kasvuoloja ja sosiaalista aktiivisuutta. Lain avulla ehkäistään jo varhain perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta. Nuorten sosiaalinen vahvistaminen

nostetaan yleensä ennaltaehkäisyn kulmakiveksi, koska sen avulla parannetaan nuoren tärkeitä elämäntaitoja ja ehkäistään syrjäytymistä. Tätä tarkoitetaan nuorisotyöllä. Perheen kuormituksen vähentämiseksi on myös tärkeää, että nuoren oppilaitos on aktiivisesti yhteydessä hänen vanhempiinsa. (Malin 2012.)

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Lasten käytöshäiriöihin ja varhaiseen puuttumiseen liittyviä tutkimuksia on tehty jonkin verran. Jotkut niistä ovat kestoaltaan useita vuosia, jona aikana lasta ja hänen kasvuaan nuoreksi seurataan. Aiheesta on niukasti yleistä keskustelua, vaikka varhainen puuttuminen koskettaa osaltaan jokaista ihmistä.

Essi Ilomäki (2012) analysoi väitöskirjassaan erityisesti tyttöjen käytöshäiriöitä ja niiden riskitekijöitä. Lisäksi hän nosti esiin käytöshäiriöisten tyttöjen itsetuhoisuuden sekä samanaikaisen psykiatrisen ja somaattisen sairastavuuden. Tutkimusaineistoon kuului 508 psykiatrisen akuuttihoito-osaston lasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli vertailla tyttöjen ja poikien käytöshäiriöitä, niiden vakavuutta ja erityispiirteitä keskenään. Tutkimuksessa kävi ilmi, että tyttöjen käytöshäiriön aste oli diagnostisesti poikiin verrattuna alhaisempi, mutta toimintakyky yhtä huono kuin pojilla. Myös mieliala- ja ahdistushäiriöitä esiintyi enemmän tytöillä kuin pojilla. Tulosten mukaan tytöillä ja pojilla oli erilaisia käytöshäiriöiden piirteitä, ja erityisesti tyttöjen käytöshäiriöiden varhaiseen puuttumiseen, tunnistamiseen ja hoitoon tulisi kiinnittää huomiota, koska diagnostiikka ei ollut tarpeeksi herkkä.

Päivi-Leena Honkinen (2009) selvitti väitöskirjassaan lapsuusiän psykologisten oireiden yhteyttä nuoren koherenssin tunteeseen. Tutkimusaineistoon kuului Turun kaupungin koulujen kaikki 12-vuotiaat oppilaat, yhteensä 1 481 oppilasta, joista kyselyyn osallistui 1 231. Lisäksi tutkimuksessa käytettiin etenevää väestöpohjaista seurantatutkimusta, jossa kysely toteutettiin 3-, 12-, 15- ja 18-vuotiaana lapsille ja lapsen vanhemmille. Tutkimuksen tarkoituksena oli mitata koherenssin tunnetta, elämänhallintavalmiuden pysyvyyttä nuoruusiässä ja lapsuusiässä olevi-

en psykologisten ongelmien yhteyttä koherenssin tunteeseen. Tutkimustulosten mukaan lapsuusiän erilaiset käytöshäiriöt ja –oireet ennustavat heikkoa koherenssin tunnetta, psykologisia oireita ja käyttäytymisvaikeuksia 18-vuotiaana. Ongelmissa, jotka oli todettu 12-vuotiaana, oli taipumus olla muuttumattomia 18 vuoden ikään asti.

5 KOHDEJOUKKO JA TUTKIMUSMENETELMÄ

Tämän opinnäytetyön kohdejoukkona toimivat Ulvilan Vanhankylän koulun ja Friitalan koulun opettajat, jotka opettavat peruskoululaisia. Opettajien otoskoko on noin 40. Opinnäytetyön tutkimuksellinen osio suoritetaan kyselylomakkeiden avulla, jotka toimitetaan koulujen opettajille.

Opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus toteutetaan strukturoidulla kyselylomakkeella, joka sisältää erilaisia väittämiä, joihin opettajat ottavat kantaa, sekä avoimia kysymyksiä liittyen lähinnä opettajien käsitykseen varhaisesta puuttumisesta ja koulujen varhaisen puuttumisen malleihin. Kyselylomakkeen analysointiin käytetään Microsoft Office Excel –ohjelmaa sekä sen Tixel-laajennusosaa. Tulokset ilmaistaan prosentteina, frekvensseinä ja graafisina kuvioina. Avoimet kysymykset analysoidaan sisällön erittelyn avulla.

6 TULOKSET

Kyselylomakkeet toimitettiin työyksiköihin Friitalan koululle 06.11.2014 ja Vanhankylän koululle 10.11.2014. Vastausaikaa varattiin 08.12.2014 saakka eli noin kuukausi. Ennakkoon oletettu suurpiirteinen otoskoko oli noin 40 opettajaa. Työyksiköihin toimitettiin yhteensä 40 kyselylomaketta. Lomakkeen palautti määräpäivään mennessä 22 opettajaa, joten vastausprosentiksi saatiin 55.

6.1 Taustamuuttujat

6.1.1 Ikä

Vastanneista opettajista yksikään ei ollut alle 24-vuotias. Opettajista 25-34 –vuotiaita oli 5 (23%), 35-44 –vuotiaita opettajia oli saman verran eli 5 (23%), 45-54 –vuotiaita opettajia oli yhteensä 10 (45%). Ikäluokasta 55-64 opettajia oli 2 (9%). (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Ikä

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>
- 24	0	0
25 - 34	5	23
35 - 44	5	23
45 - 54	10	45
55 - 64	2	9
Yht.	22	100

6.1.2 Sukupuoli

Kyselyyn vastasi yhteensä 6 (27%) miestä ja 15 (68%) naista. Yksi (5%) vastaaja ei ilmoittanut sukupuoltaan. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Sukupuoli

	<i>Lkm</i>	<i>%</i>
Mies	6	27
Nainen	15	68
Ei ilmoitettu	1	5
Yht.	22	100

6.1.3 Kokemus opetustyöstä

Kyselyyn vastanneista 4 (18%) ilmoitti olleensa opetustyössä alle 5 vuotta. Opetustyötä 5-10 vuotta tehneitä oli yhteensä 5 (23%) ja 11-20 vuotta opetustyössä olleita oli 3 (14%). Yli 20 vuotta opettaneita oli 10 (45%). (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Työkokemus

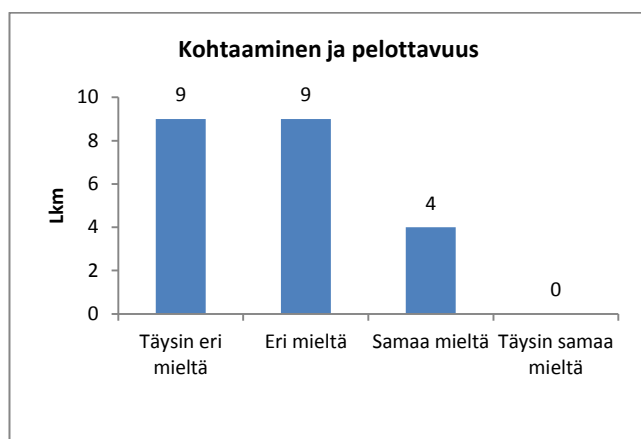
	<i>Lkm</i>	<i>%</i>
alle 5 vuotta	4	18
5-10 vuotta	5	23
11-20 vuotta	3	14
yli 20 vuotta	10	45
Yht.	22	100

6.2 Opettajana toimiminen

6.2.1 Käytöshäiriöisen lapsen kohtaaminen

Pelottavuus

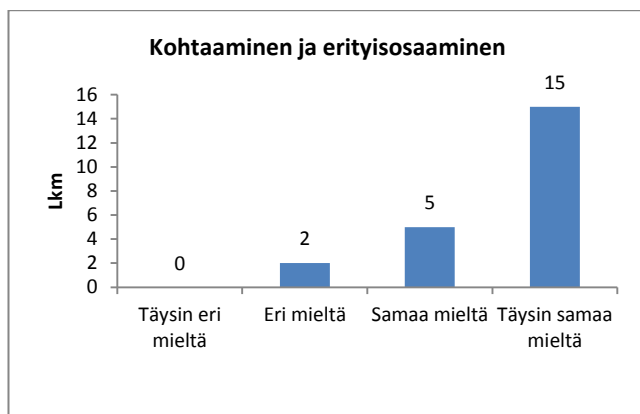
Kyselyyn vastanneista opettajista 18 (82%) totesivat, ettei käytöshäiriöisen oppilaan kohtaaminen ollut pelottavaa, mutta 4 (18%) opettajaa oli toista mieltä (Kuvio 1.).

Kuvio 1. Pelottavuus

Erityisosaaminen

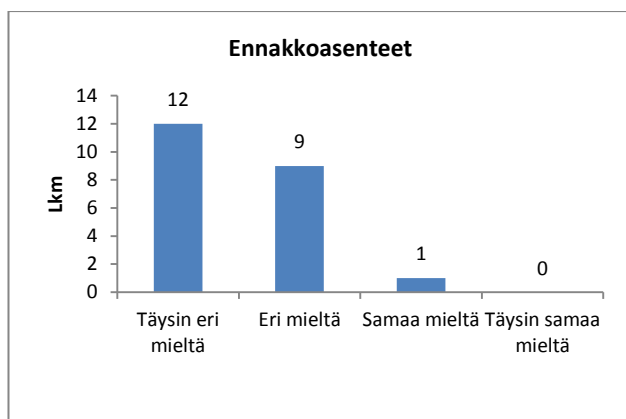
Kysyttäessä vaatiiko käytöshäiriöisen oppilaan kohtaaminen erityisosaavuutta opettajista 2 (9%) vastasivat kieltävästi, kun taas 20 (91%) opettajaa vastasivat myöntävästi (Kuvio 2.).

Kuvio 2. Erityisosaaminen

Ennakoasenteet

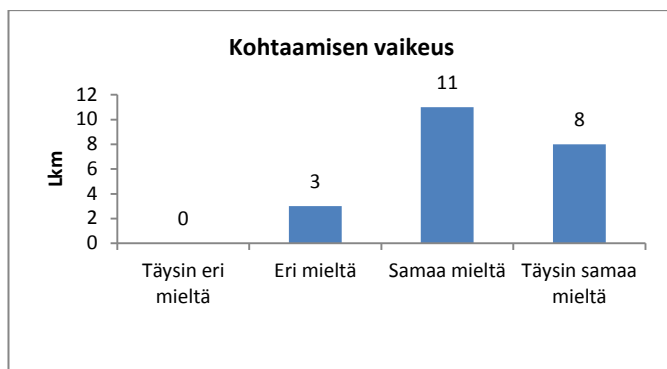
Selvitettäessä opettajien ennakoasenteita käytöshäiriöistä oppilasta kohtaan 21 (95%) opettajaa ilmoittivat, ettei olisi ennakoasenteinen, mutta 1 (5%) opettaja myönsi näin olevan (Kuvio 3.).

Kuvio 3. Ennakoasenteet

Vaikeus

Käytöshäiriöisen lapsen kohtaamisen vaikeudesta kysyttäessä 3 (14%) opettajaa olivat sitä mieltä, ettei kohtaaminen olisi vaikeampaa kuin muiden lasten. Opettajista 19 (86%) puolestaan ilmoittivat kohtaamisen olevan haastavaa. (Kuvio 4.).

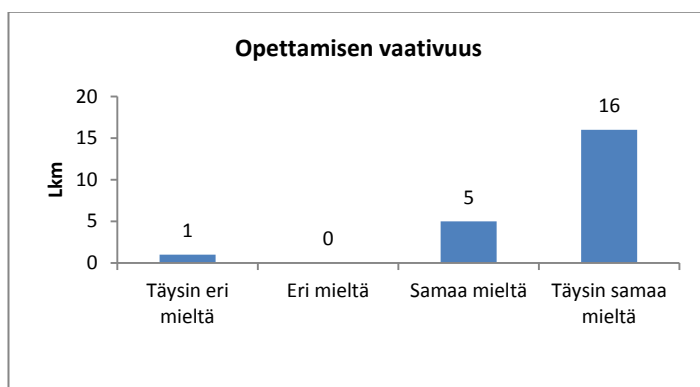

Kuvio 4. Vaikeus

6.2.2 Käytöshäiriöisen lapsen opettaminen

Vaativuus

Kyselyyn vastanneista opettajista 1 (5%) oli sitä mieltä, ettei käytöshäiriöisen lapsen opettaminen olisi vaativaa. Loput 21 opettajaa (95%) kokivat opetustyön käytöshäiriöisen lapsen kanssa vaativaksi. (Kuvio 5.).

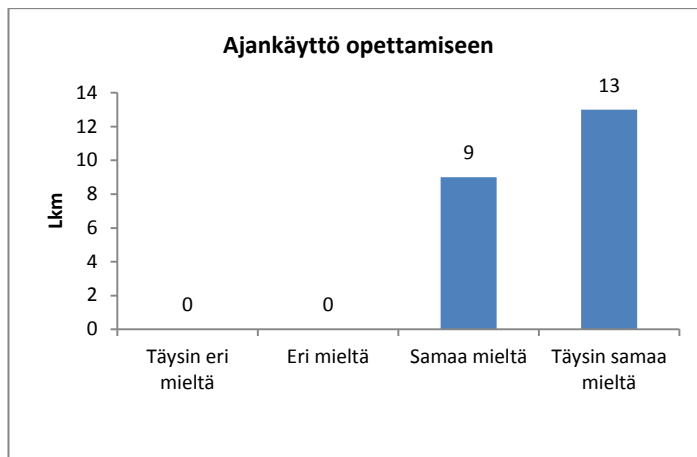

Kuvio 5. Opettämisen vaativuus

Ajankäyttö

Kaikki 22 (100%) opettajaa olivat yhtä mieltä siitä, että he käyttivät käytöshäiriöisen lapsen opettamiseen enemmän aikaa kuin muiden lasten opettamiseen (Kuvio 6.).

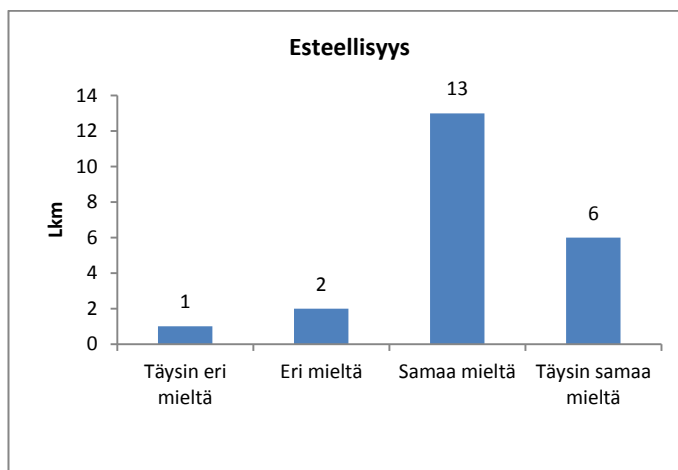

Kuvio 6. Ajankäyttö

Esteellisyys

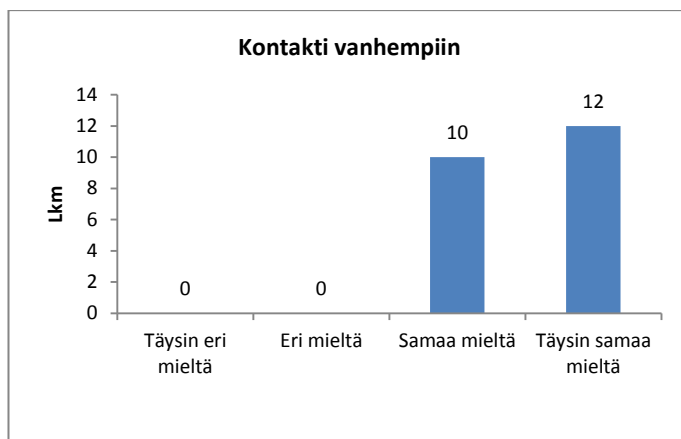
Opetushenkilöstöstä 3 (14%) opettajaa kokivat käytöshäiriön olevan este lapsen hyvälle opetukselle. Loput 19 (86%) opettajaa olivat toista mieltä. (Kuvio 7.).

Kuvio 7. Esteellisyys

Yhteydenotto vanhempiin

Selvitettäessä olivatko opettajat aktiivisesti yhteydessä käytöshäiriöisen lapsen vanhempiin kaikki 22 (100%) opettajaa vastasivat myöntävästi (Kuvio 8.).

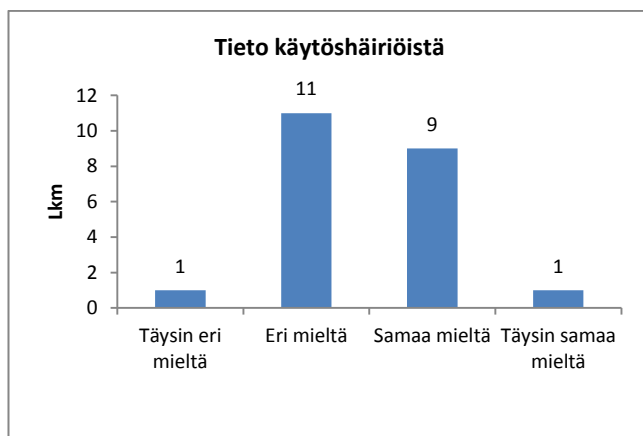

Kuvio 8. Yhteydenotto vanhempiin

6.2.3 Oman osaamisen arviointi

Tieto käytöshäiriöistä

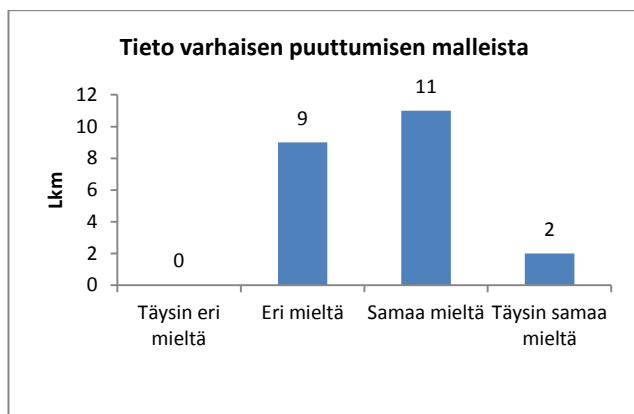
Kyselyyn vastanneista opettajista 12 (55%) ilmoittivat, ettei heillä omien kokemuksiansa mukaan ollut riittävästi tietoa erilaisista käytöshäiriöistä. Sitä vastoin 10 (45%) opettajaa kokivat tietopohjan riittäväksi. (Kuvio 9.).

Kuvio 9. Tieto käytöshäiriöistä

Tieto varhaisen puuttumisen malleista

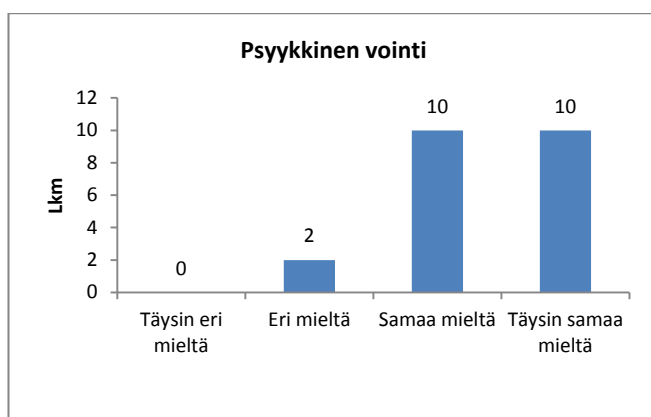
Kysyttäessä kuinka paljon opettajilla oli tietoa erilaisista varhaisen puuttumisen malleista 9 (41%) opettajaa olivat sitä mieltä, etteivät heidän tietonsa olleet riittäviä. Opettajista 13:lla (59%) oli kattavasti tietoa. (Kuvio 10.).

Kuvio 10. Tieto varhaisen puuttumisen malleista

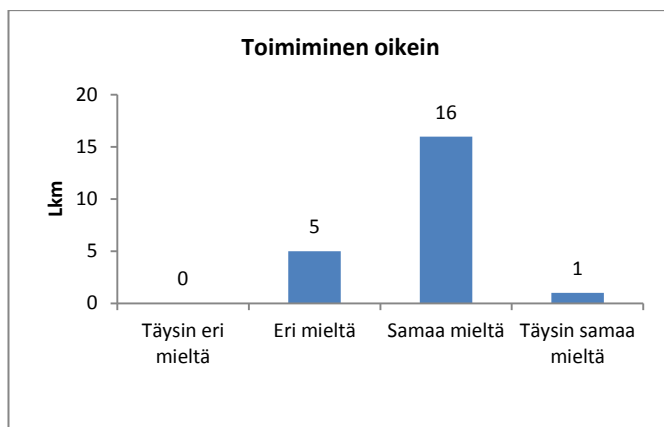
Psyykkisen voinnin huomioiminen

Opetushenkilöstöltä kysyttäessä käytöshäiriöisen lapsen psyykkisen voinnin huomioimisesta 2 (9%) opettajaa myönsivät, etteivät kiinnittäneet siihen erityistä huomiota. Loput 20 (91%) opettajaa ilmoittivat olevansa tarkkoja siitä. (Kuvio 11.).

Oikein toimiminen

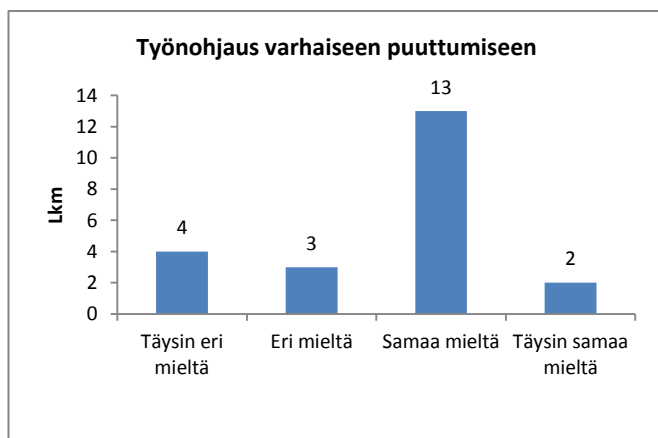
Opettajista 5 (23%) eivät olleet varmoja, osaisivatko he toimia oikein käytöshäiriöistä lasta kohdatessa, kun taas 17 (77%) opettajaa olivat toista mieltä (Kuvio 12.).

Kuvio 12. Oikein toimiminen

Työnohjauksen tarve

Selvitettäessä työnohjauksen tarvetta varhaiseen puuttumiseen liittyen 7 (32%) opettajaa kokivat, etteivät he tarvitse työnohjausta. Kyselyyn vastanneista opettajista 15 (68%) olivat puolestaan sitä mieltä, että se olisi tarpeellista. (Kuvio 13.).

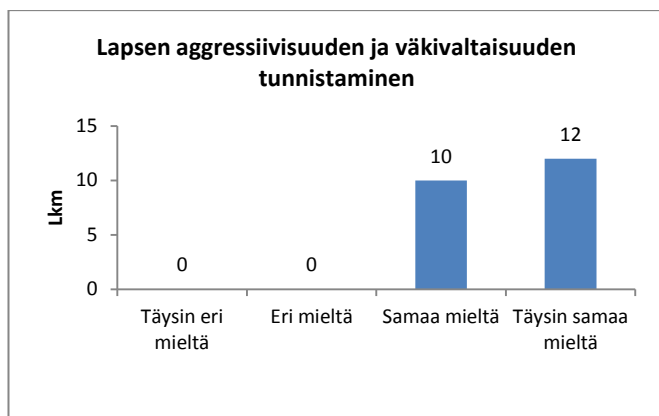

Kuvio 13. Työnohjauksen tarve

6.2.4 Käytöshäiriöisen lapsen oireilun tunnistaminen

Aggressiivisuus ja väkivaltaisuus

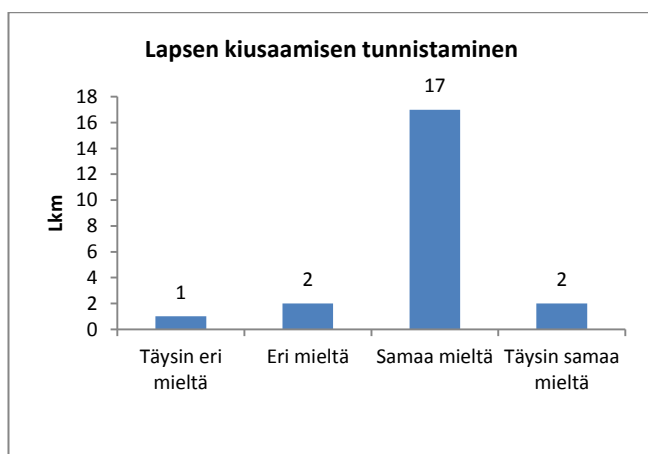
Kaikki kyselyyn vastanneet 22 (100%) opettajaa ilmoittivat osaavansa tunnistaa lapsen aggressiivisuuden ja väkivaltaisuuden kouluelämässä (Kuvio 14.).

Kuvio 14. Aggressiivisuus ja väkivaltaisuus

Kiusaaminen

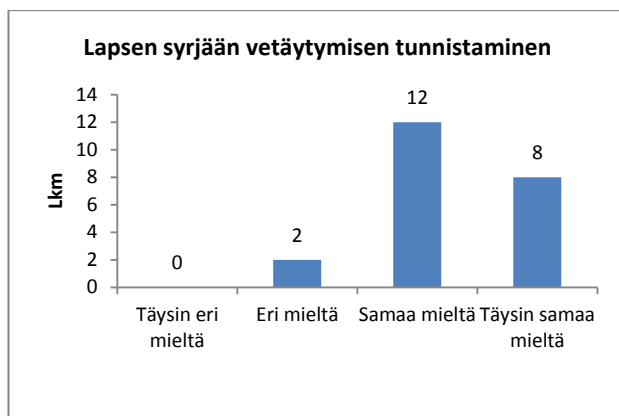
Opetushenkilöstöltä kysyttäessä tunnistavatko he lapsen kiusaamisen hyvin 3 (14%) opettajaa myönsivät, että eivät välttämättä tunnistaneet sitä niin hyvin kuin olisi mahdollista. Loput 19 (86%) opettajaa totesivat tunnistavansa kiusaamisen hyvin. (Kuvio 15.).

Kuvio 15. Kiusaaminen

Syrjään vetäytyminen

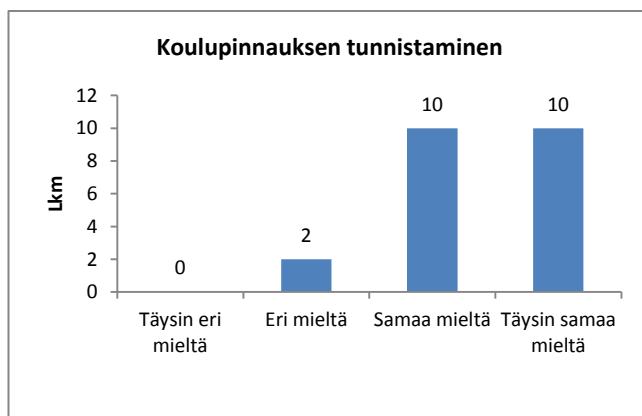
Selvitettäessä opettajien kykyä tunnistaa lapsen syrjään vetäytymistä 2 (9%) opettajaa ilmoittivat, ettei sen tunnistaminen ollut heille helppoa. Sen sijaan 20 (91%) opettajan mukaan he tunnistivat syrjään vetäytymisen hyvin tai tosi hyvin. (Kuvio 16.).

Kuvio 16. Syrjään vetäytyminen

Koulupinnaus

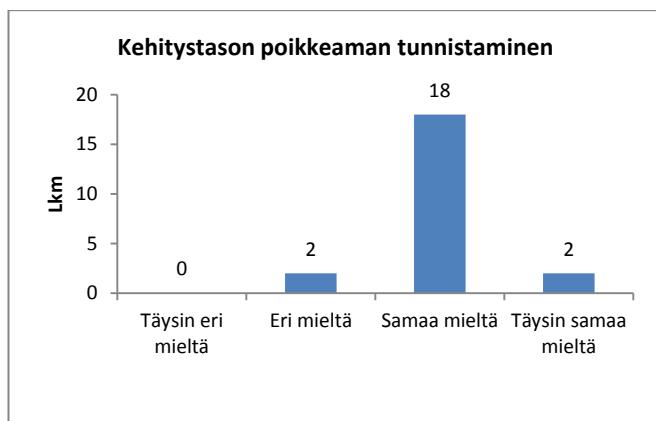
Kyselyyn vastanneista opettajista 2 (9%) ilmoittivat, etteivät he tunnistaneet kovin hyvin lapsen koulupinnausta, kun taas 20 (91%) opettajaa kokivat päinvastoin (Kuvio 17.).

Kuvio 17. Koulupinnaus

Kehitystason poikkeama

Kysyttäessä opetushenkilöstöltä heidän kykyä tunnistaa lapsen kehitystason poikkeama 2 (9%) opettajaa ilmaisivat, etteivät kykeneet tunnistamaan sitä hyvin. Opettajista 20 (91%) vastasivat tunnistavansa kehitystason poikkeaman hyvin. (Kuvio 18.).

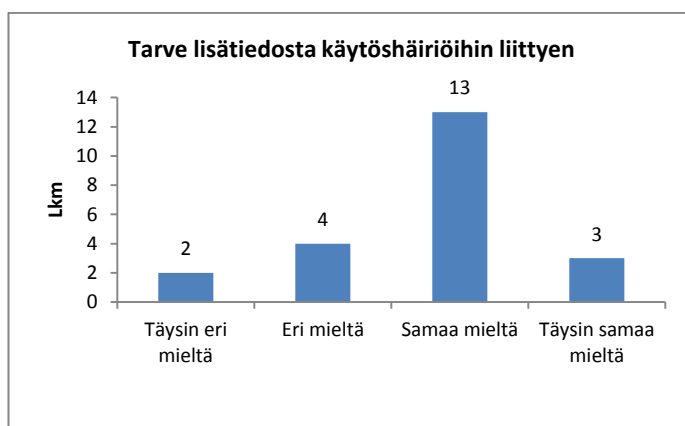

Kuvio 18. Kehitystason poikkeama

6.2.5 Lisätiedon tarve

Lasten käytöshäiriöt

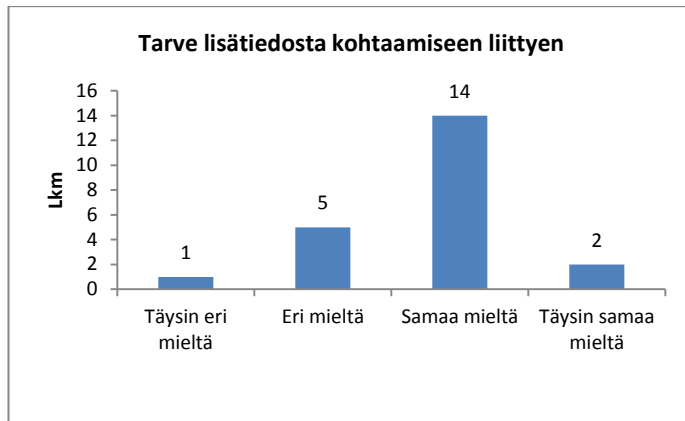
Selvitettäessä opettajilta mahdollista lisätiedon tarvetta lasten käytöshäiriöihin liittyen 6 (27%) opettajaa kokivat, ettei lisätiedolle aiheesta ollut tarvetta, kun taas 16 (73%) opettajaa halusivat lisätietoa lasten käytöshäiriöistä (Kuvio 19).

Kuvio 19. Lasten käytöshäiriöt

Kohtaaminen

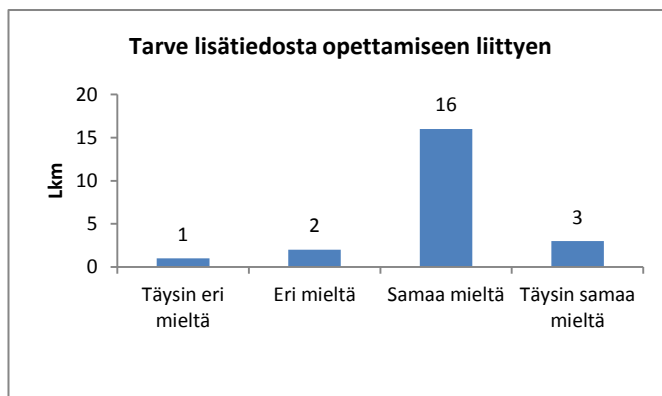
Kyselyyn vastanneista opettajista 6 (27%) opettajaa totesivat, ettei lisätieto käytöshäiriöisen lapsen kohtaamisesta olisi heille tarpeen. Loput 16 (73%) opettajaa olivat toista mieltä. (Kuvio 20).

Kuvio 20. Kohtaaminen

Opettaminen

Opettajista 3 (14%) ilmoittivat, etteivät he tarvitse lisätietoa käytöshäiriöisen lapsen opettamisesta. Sitä vastoin 19 (86%) opettajaa kokivat sen tarpeelliseksi. (Kuvio 21.).

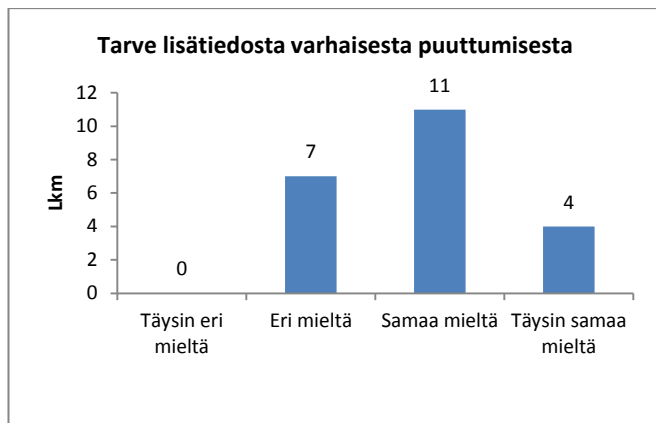

Kuvio 21. Opettaminen

Varhaisen puuttumisen mallit

Selvitettäessä opetushenkilöstöltä tarvetta lisätietoon varhaisen puuttumisen malleista 7 (32%) opettajaa olivat sitä mieltä, ettei lisätietoa välttämättä tarvittaisi. Loput 15 (68%) opettajaa kokivat lisätiedon aiheesta olevan tarpeellista. (Kuvio 22.).

Kuvio 22. Varhaisen puuttumisen mallit

6.3 Avoimet kysymykset

Avoimet kysymykset tulkittiin sisällön erittelyn avulla. Kukin vastaaja esitti useamman kuin yhden ratkaisun kysymykseen, jotka kaikki huomioitiin.

6.3.1 Varhainen puuttuminen käytännössä

Kysyttäessä opettajilta mitä varhainen puuttuminen käytännön tasolla voi olla saatiin seuraavia sisältöjä. Kysymykseen vastasi 19 opettajaa. Opettajista suurin osa (16, 84%) nosti esiin **oppimista haittaaviin epäkohtiin** puuttumisen. Seuraavaksi eniten opettajat (9, 47%) painottivat **moniammatillisen yhteistyön** merkitystä. **Laajempialaisen tilanteen selvitystä** siitä, mitä oppilaan käytöshäiriön taustalta löytyy, painotti 8 (42%) opettajaa. Päiväkodin, esiopetuksen ja koulun välisen **yhteistyön** ilmoitti puolestaan 2 (11%) opettajaa. Tähän avoimeen kysymykseen vastasi 19 opettajaa.

”Osaa tunnistaa mahdolliset oppimista haittaavat asiat ja niihin kohdentuvilla toimilla auttaa lasta oppimaan.”(9)

”Lapsen havaittuihin ongelmiin puuttumista erilaisin tukitoimin, moniammatillisesti toimien, yhteistyötä kodin ja koulun tukihenkilöstön kanssa.”(6)

6.3.2 Varhaisen puuttumisen keinot koulussa

Selvitettäessä opettajilta mitä varhaisen puuttumisen keinoja koulussa käytetään saatiin seuraavat tulokset. Kysymykseen vastasi 18 opettajaa. Suurin osa (13, 72%) opettajista nosti esiin **moniammatillisen oppilashuoltoryhmän**. **Yhteydenpito kotiin** oli tärkeä varhaisen puuttumisen keino 10 (56%) opettajalle. **Kuuraattorin, terveydenhoitajan, erityisopettajan ja koulupsykologin palveluita** painotti 9 (50%) opettajaa. Opettajista 5 (28%) korostivat **kollegiaalisuuden** merkitystä varhaisessa puuttumisessa. Opetushenkilöstöstä 4 (22%) opettajaa ilmoittivat koulussa olevan **erilaisia hankkeita**, jotka edesauttavat varhaista puuttumista. Yhteensä 3 (17%) opettajaa raportoivat **huolen portaiden ja kolmiportaisen tuen** merkityksistä varhaisen puuttumisen keinoina. **Avustajat ja koulunkäynninohjaajat** varhaisen puuttumisen vaikuttajina huomioivat 2 (11%) opettajaa.

”Koulussamme on moniammatillinen työryhmä, joka tarvittaessa pohtii oppilaan tilannetta. Ongelmiin pitäisi tosin puuttua jo aiemmin, esim. päiväkotiaikana.”(10)

”- - tiivis yhteistyö vanhempien kanssa niin, että tieto kulkee myös kotiin, - -”(3)

6.3.3 Varhaisen puuttumisen mallien käyttökelpoisuus

Kysyttäessä opetushenkilöstöltä varhaisen puuttumisen mallien käyttökelpoisuudesta saatiin seuraavia sisältöjä. Kysymykseen vastasi 15 opettajaa. Opettajista 6 (40%) nostivat esiin **yhteistyön lisäämisen** koulun, sosiaalitoimen sekä esiopetuksen kesken. Opettajista 5 (33%) painottivat **lisäresurssien** tarvetta kouluilla. Opetushenkilöstöstä 5 (33%) opettajaa ilmoittivat kaipaavansa **lisäkoulutusta varhaiseen puuttumiseen**. **Selkeämmät toimintamallit** saivat kannatusta 3 (20%) opettajalta **Kotien sitouttamista** kasvatukseen paremmin raportoi 3 (20%) opettajaa.

”- - kun uusi oppilas muuttaa koulupiiriin, tiedot erityistarpeista ei aina siirry. Sama ongelma terveydenhuollon ja sosiaalitoimen kanssa tehdyssä yhteistyössä.”(5)

”Koulussa tarvitaan mielestäni enemmän aikuisia, joilla on mahdollisuus kuulla ja kuunnella lasta.” (7)

6.4 Korrelaatiot

Korrelaatiolla tarkoitetaan kahden tilastomuuttujan keskinäistä riippuvuutta. Sitä voidaan tarkastella korrelaatiokerroimen avulla. Korrelaatiokerroin (r) ilmoittaa riippuvuuden suuruuden sekä suunnan ja saa arvoja -1 ja 1 väliltä. (TI-tutkimuspalvelun www-sivut 2014.)

Jos r on positiivinen, muuttujien välillä on positiivista lineaarista korrelaatiota. Korrelaatio on sitä voimakkaampi mitä suurempi r on. Korrelaatiokerroimen ollessa yli $0,8$ muuttujilla on vahva keskinäinen riippuvuus. Mikäli r on negatiivinen, riippuvuussuhde on negatiivinen ja on sitä voimakkaampi, mitä pienempi r on. Korrelaatio on vahva, jos r on alle $-0,8$. Jos r on lähellä nollaa, korrelaatiota ei ole. Heikko korrelaatio voidaan näin ollen tulkita, jos korrelaatiokerroin on $0,3$ ja $-0,3$ välissä. Korrelaatiokerroin on $-0,3$ ja $-0,8$ tai $0,3$ ja $0,8$ välissä, kun korrelaatio on kohtalainen. (TI-tutkimuspalvelun www-sivut 2014.)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin korrelaatiokerroimia riippuvuuden määrittämiseksi. Korrelaatiokerroimet ovat nähtävissä korrelaatiomatriisissa (liite 3.).

Ikä versus työkokemus

Iän ja työkokemuksen välillä korrelaatiokerroimeksi saatiin $0,832066$. Näin ollen voidaan todeta, että iän ja työkokemuksen välillä on selvä tilastollinen riippuvuus. Mitä korkeampi opettajan ikä oli, sitä enemmän hänellä oli takanaan työvuosia.

Ajankäyttö opettamiseen versus kontakti vanhempiin

Opettamiseen käytetyn ajan ja vanhempiin pidetyn yhteydenoton välillä korrelaatiokerroin oli $0,725797$. Näin ollen näiden kahden muuttujan välillä on vahvaa tilastollista riippuvuutta. Mitä enemmän aikaa opettaja käytti oppilaan opettamiseen, sitä enemmän opettaja oli yhteydessä oppilaan vanhempiin.

Tarve lisätiedosta opettamiseen liittyen versus tarve lisätiedosta kohtaamiseen liittyen

Tulosten mukaan lisätiedon tarpeella opettamiseen liittyen ja lisätiedon tarpeella kohtaamiseen liittyen korrelaatiokertoimeksi saatiin 0,720648. Voimme näin ollen todeta, että näillä kahdella muuttujalla on merkittävää tilastollista riippuvuutta keskenään. Mitä enemmän opettaja koki tarvitsevansa lisätietoa opettamiseen liittyen, sitä enemmän tarve lisätiedosta kohtaamiseen liittyen kasvoi.

Ennakkoasenteet versus oikein toimiminen

Ennakkoasenteiden ja oikein toimimisen väittämien välillä korrelaatiokerroin oli -0,63608. Voimme siis todeta, että näiden muuttujien välillä on melko vahva tilastollinen riippuvuus. Mitä enemmän opettaja ilmoitti toimivansa oikein kohdattaessaan käytöshäiriöisen lapsen, sitä vähemmän opettajalla oli ennakkoasenteita.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen mukaan kouluissa työskentelee tällä hetkellä sekä kokeneita opettajia, joilla on pitkä työtausta, että uusia opettajia. Tyypillinen kyselyyn vastannut opettaja oli noin 50-vuotias nainen, jolla on yli 20 vuoden työkokemus. Tämä on yleinen ilmiö koko Suomessa.

Lähes kaikki opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että käytöshäiriöisen lapsen opettaminen on vaativaa ja vie aikaa. Vaikka opetustyö olikin haastavaa, oli kuitenkin merkittävää, että valtaosa opettajista ei nähnyt käytöshäiriötä hyvän opetuksen esteenä. Käytöshäiriöisen lapsen oireilusta kiusaaminen koettiin hankalimmaksi tunnistaa. Tämä voi johtua siitä, että nykyään kiusaaminen tapahtuu usein opetushenkilöstöltä salassa tai verkossa. Tällaisen piilokiusaamisen tunnistaminen voi olla hyvin hankalaa.

Opettajilla oli melko yhtenevät mielipiteet siitä, mitä varhainen puuttuminen käytännön opetustyössä tarkoittaa. Tämä tukee huolen puheeksi ottamista työyhteis-

sössä ja vahvistaa kollegiaalisuuden tunnetta. Lapsen käyttäytymisen tarkkailu on lisäksi helpompaa, kun kynnys keskustella asiasta työyhteisössä on matala. Opettajien mukaan kouluihin tarvittaisiin lisää henkilökuntaa, jotta ryhmäkoot pienenisivät, sekä luokkiin lisää avustajia, jotta käytössä olisi enemmän aikuisia, joilla on mahdollisuus kuunnella lasta. Lisäkoulutuksen tarve opettajille nousi myös tärkeäksi kehityskainoksi, jotta näitä oppimista haittaavia tilanteita voitaisiin tunnistaa nopeammin ja varhaisen puuttumisen keinoja sekä tukitoimia voitaisiin jakaa opettajien kesken. Lisäresurssien tarve on yleisesti ottaen tavallinen ilmiö koko Suomessa, koska opetustyön saralla on tehty lukuisia säästöjä viime vuosina. Hankkeiden määrä ei kuitenkaan ole muuttunut säästöistä huolimatta, joten opettajilla on aikaisempaa enemmän tehtävää myös hankkeiden osalta. Tällöin lisäresurssien tarve olisi perusteltua. Henkilöstömäärän lisääminen vaikuttaisi myös ajan käyttämiseen paremmin yhteistyöhön, jonka avulla koteja voitaisiin sitouttaa kasvatukseen nykyistä paremmin.

Vastauksia olisi voitu saada enemmän, mikäli kyselylomake olisi esitelty henkilökohtaisesti opettajistolle. Kyselylomakkeessa väittämien laatiminen olisi vielä vaatinut lisätarkkuutta, koska oman osaamisen arvioinnin osiossa oli yksi käytöshäiriöisen lapsen kohtaamiseen liittyvä kysymys. Tämä saattoi aiheuttaa hämmennystä opettajien kesken. Avoimissa kysymyksissä vastaajien määrä väheni viimeistä kysymystä kohti, mikä on kuitenkin normaali ilmiö kyselylomakkeessa, jossa on useampi kuin yksi avoin kysymys. Jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista nähdä, onko joihinkin toimiin varhaisen puuttumisen keinojen edistämiseksi ryhdytty Vanhankylän ja Friitalan kouluissa. Samankaltainen tutkimus olisi myös kiinnostavaa lukea laajemmassa mittakaavassa, esimerkiksi koko maakunnan opetushenkilöstön kattavana. Tällöin tutkimustuloksia voisi verrata keskenään ja pohdita, vastaavatko varhaisen puuttumisen keinot toisiaan.

LÄHTEET

Aronen, E. 2012. Lasten käytöshäiriöt ja tutkitut hoitomenetelmät. Ihmeelliset vuodet -kutsuseminaari 05.10.2012.

Erytyisen tuen tiedotuskeskuksen www-sivut. 2011. Viitattu 27.01.2014. <http://www.etuinfo.fi/>

Gråsten-Salonen, H. & Mehtiö, M. 2012. Oppilashuolto ja koulun sosiaalityö. Teoksessa Sosiaaliportti: Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 11.09.2014. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/Lastensuojelu>

Honkinen, P-L. 2009. Nuorten koherenssin tunne: mittaaminen, ennustavat tekijät, seuraukset. Turun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-3902-2>

Huttunen, M. 2012. Lasten ja nuorten käytöshäiriö. Lääkärikirja Duodecim 8/2012. <http://www.terveyskirjasto.fi/>

Ilomäki, E. 2012. Conduct disorder among girls: violent behaviour, suicidality and comorbidity. A study of adolescent inpatients in Northern Finland. Oulun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. <http://urn.fi/urn:isbn:9789514299216>

Kantonen, K. & Kärkkäinen, S. 2011. 4.-6.-luokkalaisten terveystyö- ja häiriökäyttäytyminen. AMK-opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 16.01.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011113016514>

Lastensuojelulaki. 2007. L 13.4.2007/417 muutoksineen.

Lehto-Salo, P. & Marttunen, M. 2008. Tyttöjen käytöshäiriön erityispiirteitä. Suomen lääkärilehti 50, 4429-4435.

Luoma, I. 2007. Lasten käytöshäiriöt. Teoksessa M. Mäyränpää (toim.) Terapia Fennica. Helsinki: Kandidaattikustannus. <http://www.therapiefennica.fi/>

Malin, M. 2012. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteet ja periaatteet. Teoksessa Sosiaaliportti: Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 27.01.2014. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/Lastensuojelu>

MLL:n www-sivut 2014. Viitattu 16.01.2014. <http://www.mll.fi/>

Nuorisolaki. 2006. L. 27.1.2006/72 muutoksineen.

Opetushallitus. 2010. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perusopetuksessa 2009. Peruseräraportti. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 16.01.2014. http://www.oph.fi/download/124847_Hyvinvoinnin_ja_terveyden_edistaminen_perusopetuksessa_2009.pdf

Perusopetuslaki. 1998. L 21.8.1998/628 muutoksineen.

Ritakallio, M., Kaltiala-Heino, R., Pelkonen, M. & Marttunen, M. 2003. Miten ehkäistä nuorten käytöshäiriöitä? *Duodecim* 18, 1752-1760.

Salo, H. 2013. Ohjaustuokio Sastamalan Varilan koulun 5-luokkalaisille pelikon-solien ja Internetin aiheuttamista haitoista. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan am-mattikorkeakoulu. Viitattu 23.01.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013090214885>

Terveysportin www-sivut, ICD-10 tautiluokitus. 2014. Viitattu 08.03.2014. <http://www.terveysportti.fi/>

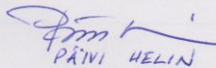

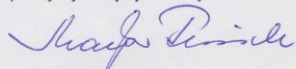
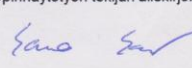
Tetri, H. 2009. Lasten mielenterveyshäiriöiden varhainen tunnistaminen opettajien näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro gradu-tutkielma. urn:nbn:fi:uta-1-19581

TI-tutkimuspalvelun www-sivut. 2014. Viitattu 09.02.2015. <http://www.ti-tutkimuspalvelu.fi/>

Varhaisen puuttumisen www-sivut. 2014. Viitattu 27.01.2014. <http://www.varpu.fi/>

Vilo, M-L. 2011. Kuvaohjelmien ikäraajat ja niiden merkitys alakouluikäisille lap-sille. AMK-opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.01.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011061612179>

SAMK / Sopimus opinnäytetyön tekemisestä

Opinnäytetyön tekijä: SAMPO SARLIN	
Opiskelijanumero: 1200036	Aloitusryhmä: NHT12KP2B
Koulutusohjelma: HOITOTYÖN KO	
Opinnäytetyötä ohjaavan opettajan nimi, sähköposti, puhelinnumero ja osoite: MARJA FLINCK maria.flinck@samk.fi 0447103430 MAAMIEHENKATU 10, 28500 PORI	
Toimeksiantajan, yhteyshenkilön nimi, sähköposti, puhelinnumero ja osoite: ULVILAN KAUPUNKI, SIVISTYSJOHTAJA PÄIVI HELIN 0400134619 paivi.helin@ulvila.fi LOUKKURANTIE 1 28450 VANHA-ULVILA	
Opinnäytetyön nimi: ULVILAN ALAKOULUN OPETTAJIEN VARHAISEN PUUTTUMISEN VALMIUKSIA LASTEN KÄYTESHÄIRIÖIHIN	
Työn etenemisaikataulu: 2014 SYKSY - 2015 KEVÄT	
Tarkempi selvitys on sopimuksen liitteenä olevassa hyväksytyssä tutkimus-/projektisuunnitelmassa.	
Tätä sopimusta koskevat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti neuvottelemalla osapuolten kesken. Mikäli asiasta ei päästä sopimukseen, erimielisyydet ratkaistaan Satakunnan käräjäoikeudessa. Tätä sopimusta on laadittu 3 kappaletta, yksi kullekin osapuolelle.	
Olemme lukeneet sopimusehdot (sivu 2) ja hyväksymme ne.	
Päiväys: 17.9.2014, Ulvila	
Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus, nimike ja nimen selvennys: PÄIVI HELIN SIVISTYSJOHTAJA (0400-134619)	
Osaamisalueen johtajan allekirjoitus ja nimen selvennys: Eemeliina Moring	
Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus: 	
Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: 	

Sopimusehdot

Vakuutukset. Jos opinnäytetyö tehdään kokonaan tai osittain työsuhteessa palkkaa vastaan, niin toimeksiantajan on laadittava asianmukainen kirjallinen työ sopimus. Työnantaja huolehtii lainmukaisista vakuutuksista, sillä ammattikorkeakoulun vakuutukset eivät kata työsuhteessa tehtävän opinnäytetyön tekijää.

Opinnäytetyön kustannukset ja niiden korvaaminen. Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten (ml. Aineiston hankinta, raaka-aineet, matkat, työkorvaus jne.) korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opiskelija keskenään. Pääsääntöisesti Satakunnan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Oikeudet opinnäytetyön tuloksiin. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden kaupalliseen hyödyntämiseen. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Immateriaalioikeudet. Tekijänoikeus ja muut immateriaalioikeudet opinnäytetyöhön kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Opinnäytetyön tekijä ja toimeksiantaja sopivat erikseen, missä laajuudessa tekijänoikeus tai muut immateriaalioikeudet siirtyvät toimeksiantajalle.

Opinnäytetyön ohjaus ja vastuu. Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Ammattikorkeakoulu vastaa työn ohjauksesta, seurannasta ja työn riittävästä laatusosta. Ammattikorkeakoulu ei ole taloudellisesti vastuussa työn tuloksista tai aikataulusta. Opinnäytetyön tekijä ei vastaa toimeksiantajalle vahingosta, joka toimeksiantajalle syntyy opinnäytetyön viivästyisestä, ellei erikseen toisin sovi. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta. Opiskelija sitoutuu palauttamaan toimeksiantajalle työn aikana saamansa luottamuksellisen aineiston, kun opinnäytetyö on valmistunut, tai kun osapuolet yhdessä toteavat, että yhteistyöedellytyksiä opinnäytetyön loppuun saattamiseksi ei ole.

Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus. Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muuta julkisuuslaissa salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Tarvittaessa salassa pidettävät tiedot on jätettävä työn taustaineistoon. Opinnäytetyö tai sen osia voidaan julkaista myös internetissä sopimalla niistä erikseen. Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja ja opettaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa. Satakunnan ammattikorkeakoululla on oikeus käyttää yhteistyöhanketta referenssinä ammattikorkeakoulun työelämäyhteistyistä, mukaan lukien SAMKin yhteistyötietokanta, johon voi tehdä hakuja internetissä. Opinnäytetyöstä näkyvät otsikko, organisaatio ja organisaation yhteysthenkilö. Hanketta voidaan lisäksi hyödyntää ammatillisen korkeakoulutuksen tavoitteita edistävällä esim. opetusmateriaalina tai -metodina edellyttäen, ettei hankkeeseen sisältyneiden tietojen luottamuksellisuutta vaaranneta.

Kyselylomake opetushenkilöstölle

Saatesanat

Hei!

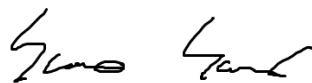
Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulun terveyden osaamisalueella sairaanhoitajaksi. Opintoihini kuuluu opinnäytetyön tekeminen, ja teen opinnäytetyötä aiheesta ”Ulvilan alakouluopettajien varhaisen puuttumisen valmiuksia lasten käytöshäiriöihin”.

Opinnäytetyöhöni kuuluu kyselylomake, joka sisältää erilaisia väittämiä liittyen varhaiseen puuttumiseen, nykyisiin käytössä oleviin varhaisen puuttumisen malleihin sekä niiden käytettävyyteen. Vastaaminen tapahtuu valitsemalla omaa kantaa parhaiten koskeva vaihtoehto asteikolla 1-4. Lomakkeessa on lisäksi avoimia kysymyksiä, joihin voit vastata omin sanoin.

Ulvilan kaupungin sivistysjohtaja Päivi Helin on hyväksynyt opinnäytetyöni aiheen.

Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista, eikä siinä kysytä osallistujan henkilötietoja. Vastauksia ei voida yhdistää vastaajaan jälkikäteen.

Kiitoksia jo etukäteen yhteistyöstä!

Sampo Sarlin, sairaanhoitajaopiskelija (AMK)

sampo.sarlin@student.samk.fi

TAUSTATIEDOT:

1. Vastaajan ikä

- 1) alle 25v
2) 25-34v
3) 35-44v
4) 45-54v
5) 55-64v

2. Vastaajan sukupuoli mies nainen

3. Työkokemus opetustyöstä

- 1) alle 5 vuotta
2) 5-10 vuotta
3) 11-20 vuotta
4) yli 20 vuotta
-

VÄITTÄMÄT: (1 = täysin eri mieltä, 4 = täysin samaa mieltä)

	1	2	3	4
1. Käytöshäiriöisen lapsen kohtaaminen				
1) Käytöshäiriöistä kärsivän lapsen kohtaaminen on pelottavaa.	☐	☐	☐	☐
2) Käytöshäiriöisen lapsen kohtaaminen vaatii erityisosaamista.	☐	☐	☐	☐
3) Minulla on ennakoasenteita käytöshäiriöisiä lapsia kohtaan.	☐	☐	☐	☐
4) Käytöshäiriöisen lapsen kohtaaminen on vaikeampaa kuin muiden lasten.	☐	☐	☐	☐
2. Käytöshäiriöisen lapsen opettaminen				
1) Käytöshäiriöistä kärsivän lapsen opettaminen on vaativaa.	☐	☐	☐	☐
2) Käytän käytöshäiriöisen lapsen opettamiseen enemmän aikaa kuin muiden lasten opettamiseen.	☐	☐	☐	☐
3) Käytöshäiriö ei ole mielestäni este hyvälle opetukselle.	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4
4) Olen aktiivisesti yhteydessä käytöshäiriöisen lapsen vanhempiin.	☐	☐	☐	☐
3. Oma osaaminen				
1) Minulla on riittävästi tietoa erilaisista käytöshäiriöistä.	☐	☐	☐	☐
2) Minulla on riittävästi tietoa erilaisista varhaisen puuttumisen malleista.	☐	☐	☐	☐
3) Kiinnitän erityisen tarkasti huomiota käytöshäiriöstä kärsivän lapsen psyykkiseen vointiin.	☐	☐	☐	☐
4) Osaan toimia oikein, kun kohtaan käytöshäiriöstä kärsivän lapsen.	☐	☐	☐	☐
5) Tarvitsen työnohjausta varhaiseen puuttumiseen liittyen.	☐	☐	☐	☐
4. Tunnistan hyvin lapsen...				
1) ... aggressiivisuuden ja väkivaltaisuuden.	☐	☐	☐	☐
2) ... kiusaamisen.	☐	☐	☐	☐
3) ... syrjään vetäytymisen.	☐	☐	☐	☐
4) ... koulupinnauksen.	☐	☐	☐	☐
5) ... kehitystason poikkeaman.	☐	☐	☐	☐
5. Tarvitsen lisätietoa...				
1) ... lasten erilaisista käytöshäiriöistä.	☐	☐	☐	☐
2) ... käytöshäiriöisen lapsen kohtaamisesta.	☐	☐	☐	☐
3) ... käytöshäiriöisen lapsen opettamisesta.	☐	☐	☐	☐
4) ... varhaisen puuttumisen malleista.	☐	☐	☐	☐

AVOIMET KYSYMYKSET:

1. Mitä varhainen puuttuminen tarkoittaa juuri Sinulle, lyhyesti?

---

2. Millaisia varhaisen puuttumisen keinoja koulussanne käytetään, lyhyesti?

---

3. Voitaisiinko koulussanne mielestäsi parantaa varhaisen puuttumisen malleja, ja jos voitaisiin, miten?

Kiitos vastauksista! Halutessasi voitte kirjoittaa paperin kääntöpuolelle palautetta kyselystä.

